

12 במאי 2021
א' בסיון תשפ"א

זרקור על הצוות המסייע בגני הילדים

ממצאים נבחרים ממחקר טאליס בגני הילדים 2018

מסמך #2: התפתחות מקצועית

התשתית והיסודות של החינוך מונחים כבר בגיל הרך. בגני הילדים לבני 3 עד 5 (גילאי טרום-חובה וחובה) שבאחריות משרד החינוך, הגננות וחברות הצוות המסייע הן ליבת הצוות המקצועי-חינוכי. הצוות המסייע בגן כולל רובו ככולו סייעות, ולעיתים גם בנות שירות לאומי ומתנדבים. הסייעות הוגדרו בעבר "עוזרות לגננת", היות ששיקור תפקידן היה לשמש כוח עזר לעבודה פיזית בלבד. כיום, לנוכח השינוי בתחומי אחריותן, הכוללים עתה גם תפקידים פדגוגיים, הן שותפות מלאות לפעילויות בגן ומוגדרות "סייעות לגננת". ברם נמצא כי אין בידי משרד החינוך והמרכז לשלטון מקומי נתונים מהימנים, מקיפים וסדורים על אודותיהן.¹ אי לכך חשוב מאוד לעמוד על היבטים שונים הנוגעים לסייעות ולצוות המסייע בכללותו.

הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך מציגה בזה ריכוז של ממצאים חשובים ומגוונים הנוגעים לצוות המסייע בגני הילדים, וזאת באמצעות סדרה של מסמכים קצרים. במסמך זה, השני בסדרה, מוצגים היבטים מרכזיים הנוגעים להתפתחות המקצועית של חברות הצוות המסייע – החל מהשתתפות בסוגים שונים של פעילויות להתפתחות מקצועית, התכנים בפעילויות אלו והצורך בהתפתחות מקצועית, ועד חסמים להשתתפות וגורמי עידוד ותמיכה. הנתונים המוצגים לקוחים מן המחקר הבין-לאומי להערכת מסגרות החינוך לגיל הרך,² שנערך בשנת 2018.

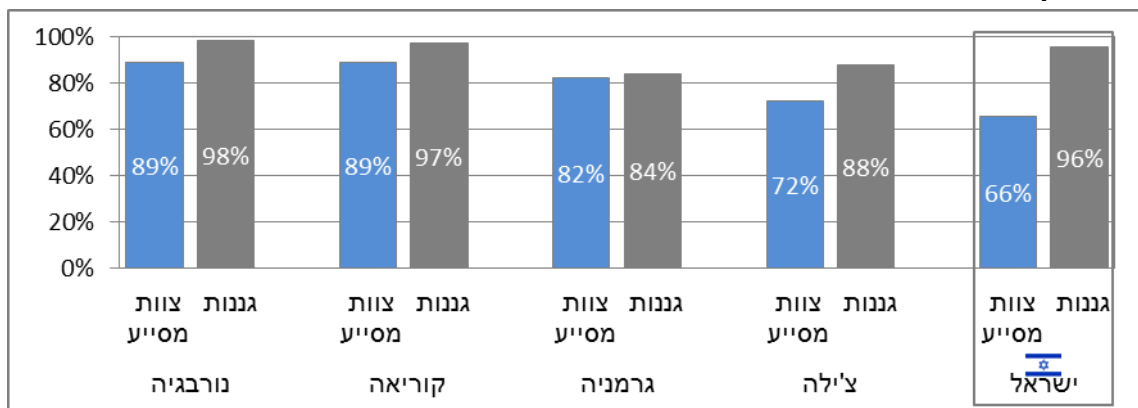
ממצאי המחקר מאפשרים מבט משווה ברמה הבין-לאומית: חברות הצוות המסייע והגננות בישראל מוצגות לצד עמיתותיהן בארבע מדינות אחרות שהשתתפו במחקר ואשר קיימת בהן הבחנה מוגדרת ומבדלת בין הגננות לבין הצוות המסייע בגן. בתרשימים שלהלן המדינות מסודרות בסדר עולה (משמאל לימין) על פי המדד המוצג בקרב הצוות המסייע. לשם הנוחות, ישראל מוקפת במסגרת ומסומנת גם באמצעות דגל המדינה. זאת ועוד, ממצאי המחקר מאפשרים מבט משווה גם ברמה הלאומית על הדמיון והשוני בין הצוות המסייע לבין הגננות בישראל. בתרשימים יוצגו נתונים על אודות חברות הצוות המסייע בהשוואה לנתוני הגננות בישראל, וההיגדים יובאו בסדר יורד על פי השיעורים בקרב הצוות המסייע. הלוחות המלווים את התרשימים מאורגנים באופן דומה.

¹ ראדה חסייסי, "מעמדן ותנאי העסקתן של סייעות בגני ילדים", הכנסת, מרכז המחקר והמידע, 2014.
² להרחבה ראו דף [מחקר טאליס בגני ילדים 2018](#) באתר הרשות הארצית למדידה ולהערכה בחינוך.

השתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית

רק שני שלישים (66%) מחברות הצוות המסייע בישראל השתתפו בפעילות כלשהי להתפתחות מקצועית בשנה שקדמה להעברת הסקר. שיעור זה הוא הנמוך ביותר בקרב המדינות שהשתתפו במחקר (כ-70% בצ'ילה, כ-80% בגרמניה וכ-90% בקוריאה ובנורבגיה). בישראל, שיעור ההשתתפות של הצוות המסייע בפעילויות להתפתחות מקצועית נמוך ב-30% בהשוואה לגנות. פער זה הוא הגדול ביותר בקרב המדינות שהשתתפו במחקר (על פי רוב הפער הוא כ-10% עד כ-15%, ואילו בגרמניה השיעורים דומים).

תרשים 1: שיעורי ההשתתפות של הצוות המסייע והגנות בפעילויות להתפתחות מקצועית – מבט בין-לאומי

במבט פנים-ישראלי, שיעורי ההשתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית בקרב הצוות המסייע נמוכים יותר בגנים דוברי עברית (63%), בהשוואה לגנים דוברי ערבית (75%). בקרב הגנות שיעורי הדיווח דומים בשני מגזרי השפה (כ-95% ומעלה). במילים אחרות, הפער בין גנות לבין חברות צוות מסייע בשיעורי ההשתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית ניכר יותר בגנים דוברי עברית.

לוח 1: שיעורי ההשתתפות של הצוות המסייע והגנות בישראל בפעילויות להתפתחות מקצועית – לפי מגזר שפה

גנות		צוות מסייע		
דוברי ערבית	דוברי עברית	דוברי ערבית	דוברי עברית	
97%	96%	75%	63%	שיעורי הדיווח על השתתפות בפעילות כלשהי להתפתחות מקצועית

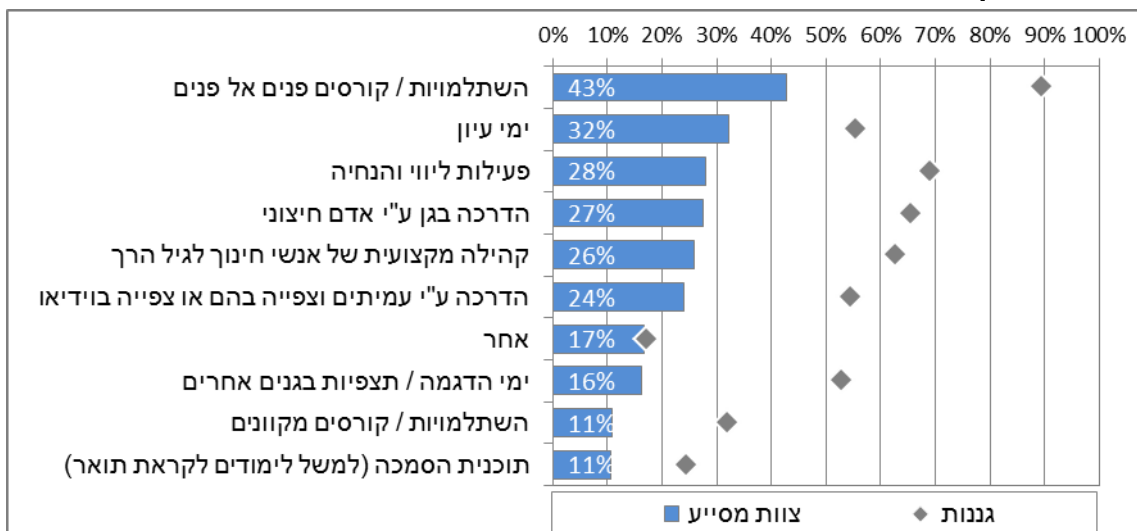
במסמך הראשון בסדרה מצאנו כי בישראל מרבית חברות הצוות המסייע חסרות השכלה אקדמית, ושיעורן של מי מהן שהוכשרו לעבודה עם ילדים, ובפרט כאשר בהכשרתן שולבה גם הכשרה מעשית, נמוך יותר הן בהשוואה לעמיתותיהן במדינות אחרות והן בהשוואה לגנות בישראל. אף על פי כן, חברות הצוות המסייע נוטות להשתתף פחות בפעילויות אלו, בהשוואה לגנות. ייתכן שהדבר נובע מהבדלים הנוגעים לגילוי רצון והעדפה להשתתף בפעילות להתפתחות מקצועית, להגדרת תפקיד ותחומי אחריות, להיבטים הקשורים בתנאי העסקה, לנגישות, לקיום חסמים ו/או גורמים המעודדים להשתתף בפעילות זו, ועוד. על חלקם נעמוד בהמשך מסמך זה.

חברות צוות הגן שהשתתפו בפעילות כלשהי להתפתחות מקצועית בשנה שקדמה להעברת הסקר (כאמור, 96% מן הגנות ו-66% מחברות הצוות המסייע) התבקשו לתאר את סוגי הפעילויות שהשתתפו בהן ואת התכנים בפעילויות אלו.

סוגי הפעילויות להתפתחות מקצועית

חברות הצוות המסייע שהשתתפו בפעילויות להתפתחות מקצועית נוטות בעיקר לפעילויות מסורתיות - פחות ממחציתן השתתפו בהשתלמויות/קורסים פנים אל פנים, וכשליש מהן השתתפו בימי עיון. כרבע מהן השתתפו בפעילויות הכוללות למידה מגורם מקצועי - אם ממנחים ומדריכים, אם בקהילה מקצועית ואם מעמיתים לעבודה. רק כתשיעית מהן השתתפו בהשתלמויות/קורסים מקוונים ובתוכניות הסמכה. מדרג סוגי הפעילויות להתפתחות מקצועית שחברות הצוות המסייע השתתפו בהן דומה למדי למדריג המקביל בקרב הגננות בישראל. יש לתת את הדעת לעובדה שבדרך כלל חברות הצוות המסייע, בהשוואה לגננות, מדווחות בשיעורים נמוכים בהרבה (מכ-20% עד כמעט 50%) על השתתפות בכל אחד מסוגי הפעילויות להתפתחות מקצועית. פער גדול במיוחד נרשם בשיעורי ההשתתפות בהשתלמויות/קורסים פנים אל פנים (פער של 47%) ובפעילויות ליווי והנחיה (41%).

תרשים 2: סוגי הפעילויות להתפתחות מקצועית שחברות הצוות המסייע והגננות בישראל השתתפו בהן

במבט פנים-ישראלי, מרבית סוגי הפעילויות להתפתחות מקצועית שחברות הצוות המסייע השתתפו בהן, למעט ימי עיון וקורסים, נפוצים יותר בגנים דוברי ערבית (פערים של כ-15%-30%), ובעיקר השתתפות בימי הדגמה / תצפיות בגנים אחרים, בפעילויות ליווי והנחיה, והדרכה בגן ע"י אדם חיצוני.

ממכלול הממצאים עולה כי:

- חברות הצוות המסייע בישראל משתתפות פחות מעמיתותיהן בשאר המדינות בפעילויות להתפתחות מקצועית.
- הפעילויות להתפתחות מקצועית שמרבית חברות הצוות המסייע השתתפו בהן הן פעילויות מסורתיות, דוגמת השתלמויות וקורסים פנים אל פנים וכן ימי עיון, בעוד פעילויות מקוונות או השתתפות בתוכניות הסמכה נפוצות פחות.

נקודה למחשבה:

שיעור נמוך יותר של חברות צוות מסייע בישראל השתתפו בפעילויות להתפתחות מקצועית, בהשוואה לגננות. בקרב מי שהשתתפו בפעילויות אפשר לראות כי בכל סוג פעילות שיעורי ההשתתפות בקרב חברות הצוות המסייע נמוכים במידה ניכרת בהשוואה לגננות. הדבר מרמז על גיוון מועט יותר בסוגי הפעילויות שחברות הצוות המסייע השתתפו בהן, בהשוואה לגננות.

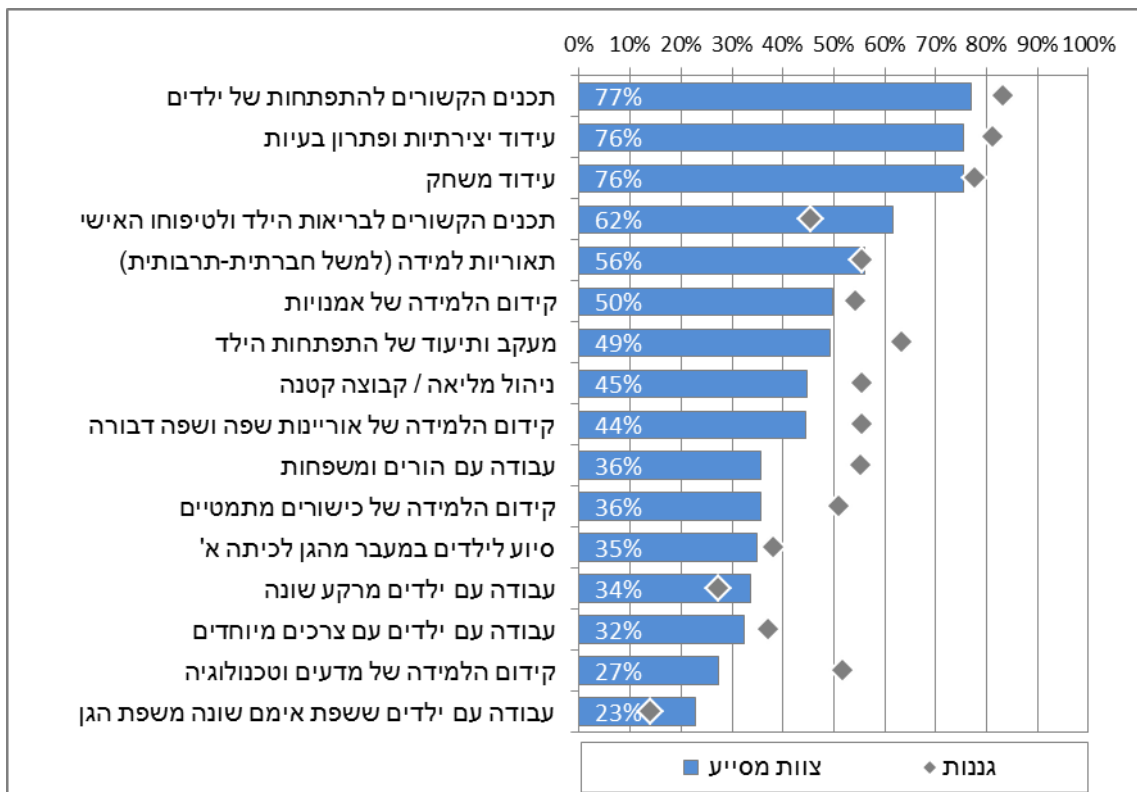

התכנים בפעילויות להתפתחות מקצועית

שלוש מכל ארבע חברות צוות מסייע שהשתתפו בפעילויות להתפתחות מקצועית דיווחו כי נכללו בהן תכנים הקשורים להתפתחות הילד, עידוד יצירתיות ופתרון בעיות ועידוד משחק. לעומת זאת, רק כרבע עד כשליש מהן דיווחו כי הפעילויות עסקו בעבודה עם קבוצות ילדים הטרוגניות (ילדים ששפת אימם שונה משפת הגן, עם צרכים מיוחדים או מרקע שונה), בקידום הלמידה של מדעים וטכנולוגיה ושל כישורים מתמטיים, בעבודה עם הורים ובסיוע במעבר לכיתה א'.

על פי רוב, שיעורי הדיווח בקרב חברות הצוות המסייע על הכללת תכנים בפעילויות להתפתחות מקצועית דומים או נמוכים משיעורי הדיווח בקרב הגנות. הפערים לטובת הגנות ניכרים בעיקר בתכנים שאינם נוגעים ישירות לתחומי האחריות של הצוות המסייע – כאלו הקשורים לקידום הלמידה (בעיקר של מדעים וטכנולוגיה), לתיעוד התפתחות הילד וכן לעבודה ולקשר עם ההורים והמשפחות. בניגוד לכך, נראה כי בכל הנוגע לתכנים הקשורים לבריאות הילד ולטיפוחו האישי או לעבודה עם קבוצות ילדים הטרוגניות (שפת אם שונה ורקע שונה), שיעורי הדיווח גבוהים יותר בקרב חברות הצוות המסייע, בהשוואה לגנות, ותכנים אלו נפוצים יותר בפעילויות להתפתחות מקצועית שבהן השתתפו.

תרשים 3: התכנים שנכללו בפעילויות להתפתחות מקצועית שחברות הצוות המסייע והגנות בישראל השתתפו בהן

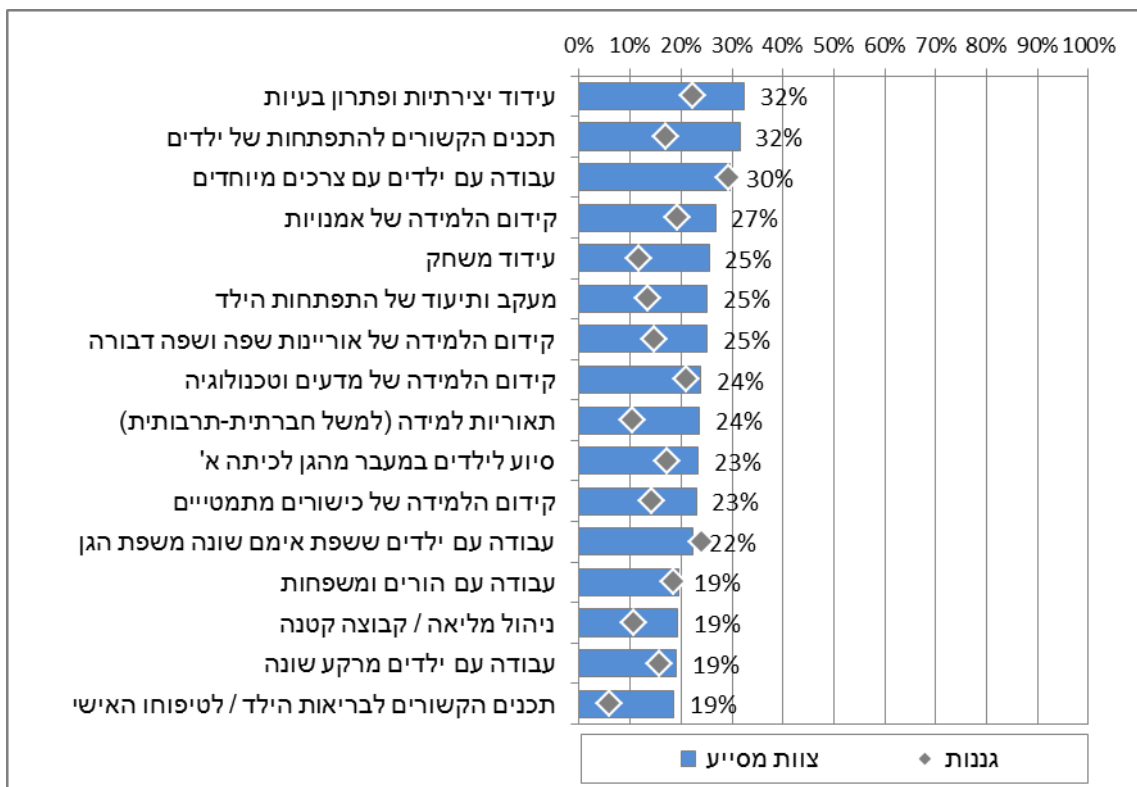
במבט פנים-ישראלי, ככלל, מדרגי התכנים שנכללו בפעילויות להתפתחות מקצועית של חברות הצוות המסייע דומים בעיקרם בשני מגזרי השפה. בה בעת, הן שיעורי חברות הצוות המסייע והן שיעורי הגנות שציינו כי תוכן נתון נכלל בהתפתחות המקצועית שלהן נמוכים יותר בגנים דוברי עברית בהשוואה לגנים דוברי ערבית. בקרב הצוות המסייע הפערים בין מגזרי השפה נעים בין כ-10% לכ-40%, והם ניכרים בעיקר בתכנים הקשורים לקידום הלמידה וכן לעבודה עם הורים ומשפחות.

התכנים שיש בהם צורך רב בהתפתחות מקצועית

כשליש מכלל חברות הצוות המסייע הביעו צורך רב בהתפתחות מקצועית בתכנים הנוגעים לעידוד יצירתיות ופתרון בעיות, להתפתחותם של ילדים ולעבודה עם ילדים עם צרכים מיוחדים. לעומת זאת, כחמישית עד כרבע מחברות צוות הגן הביעו צורך רב בהתפתחות מקצועית בשאר התכנים.

שיעורי הדיווח על צורך רב בהתפתחות מקצועית בתוכן מסוים בקרב חברות הצוות המסייע דומים או גבוהים מאלו של הגננות. שלא במפתיע, הפערים (כמעט 15%) ניכרים בעיקר בתכנים הנוגעים ישירות לתחומי האחריות של הצוות המסייע – עידוד משחק, תכנים הקשורים להתפתחות הילדים, לבריאותם ולטיפוחם – ולצידם גם תיאוריות למידה ומעקב ותיעוד של התפתחות הילד. לעומת זאת, בתכנים הקשורים לעבודה עם קבוצות ילדים הטרוגניות וכן לעבודה עם הורים ומשפחות הביעו שיעורים דומים של חברות צוות מסייע ושל גננות צורך רב בהתפתחות מקצועית.

תרשים 4: התכנים שיש בהם צורך רב בהתפתחות מקצועית – על פי חברות הצוות המסייע והגננות בישראל

במבט פנים-ישראלי, הן שיעורי חברות הצוות המסייע והן שיעורי הגננות שהביעו צורך רב בהתפתחות מקצועית בתוכן מסוים גבוהים בדרך כלל יותר בגנים דוברי עברית, או לפחות דומים לשיעורים המקבילים בגנים דוברי ערבית. בקרב הצוות המסייע הפערים בין מגזרי השפה הם עד כ-15%, וניכרים בעיקר בתכנים הקשורים להתפתחות הילד ובעידוד יצירתיות ופתרון בעיות. לעומת זאת, רק בתכנים הקשורים לעידוד הלמידה של מדעים וטכנולוגיה שיעור חברות הצוות המסייע שהביעו צורך רב בהתפתחות מקצועית בהם גבוה במעט בגנים דוברי ערבית.

מבט משולב על התכנים בפעילויות: השתתפות לעומת הבעת צורך רב בהתפתחות מקצועית

עולה השאלה – האם יש קשר בין השתתפות בפעילות להתפתחות מקצועית בנושא נתון לבין הבעת צורך רב בהתפתחות מקצועית בנושא זה? מן הממצאים המוצגים בלוח 2 עולה שוני בין חברות הצוות המסייע בשני מגזרי השפה, ואף בין נושאים בגנים דוברי עברית.

לוח 2: שיעורי חברות הצוות המסייע בישראל שהביעו צורך רב בהתפתחות מקצועית בנושא נתון בקרב מי שהשתתפו בפעילות מקצועית בנושא זה, בהשוואה למי שלא השתתפו בפעילות מקצועית בנושא – לפי מגזר שפה

שיעור המביעות צורך רב בהתפתחות מקצועית בנושא נתון			
גבוה יותר בקרב מי שלא השתתפו בהתפתחות מקצועית בנושא	אין הבדל בין מי שכן השתתפו למי שלא השתתפו	גבוה יותר בקרב מי שכן השתתפו בהתפתחות מקצועית בנושא	
---	בכמחצית הנושאים	בכמחצית הנושאים	בגנים דוברי עברית
כמעט בכל הנושאים	---	---	בגנים דוברי ערבית
ההשתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית בנושא מסוים הביאה להפחתת הצורך בהתפתחות מקצועית בו, קרי היה בה מענה לצורך. הצורך והרצון נובעים מהיעדר גישה והזדמנויות להתפתחות מקצועית.	עניין מתמשך בנושא ורצון להרחיב את הידע ולפתח מיומנויות וכישורים הרלוונטיים לנושא, בין שעברו התפתחות מקצועית בנושא ובין שלא.	היעדר מודעות לחשיבות הנושא – או לפחות ייחוס חשיבות מופחתת – בקרב מי שלא השתתפו. ייתכן גם שההשתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית בנושא לא סיפקה מענה לצורך.	משמעות הממצא

מכלול הממצאים עולה כי:

התכנים הנפוצים בפעילויות להתפתחות מקצועית של חברות צוות מסייע – בעיקר אלו הקשורים להתפתחות של ילדים, עידוד יצירתיות ופתרון בעיות – הם גם התכנים שבהם הובע הצורך הרב ביותר בהתפתחות מקצועית, מה שמעיד על מתאם בין היצע וביקוש.

שיעור נמוך מקרב חברות הצוות המסייע השתתפו בפעילויות להתפתחות מקצועית בנושא עבודה עם ילדים עם צרכים מיוחדים, אך שיעורים גבוהים יחסית מהן הביעו צורך רב בהתפתחות מקצועית בו. תמונה הפוכה נרשמה בנוגע לתכנים הקשורים לבריאות הילד וטיפוחו - הנושא הנפוץ ביותר בפעילויות שבהן השתתפו חברות הצוות המסייע, אך רק שיעור נמוך מקרב הביעו צורך בהתפתחות בו.

נקודה למחשבה:

בחינת הקשר בין השתתפות בפעילות להתפתחות מקצועית בנושא נתון לבין הבעת צורך רב בהתפתחות מקצועית בנושא זה עשויה להעיד על האפקטיביות (או היעדרה) של הפעילויות המקצועיות – לפחות בכל הנוגע לסיפוק הצורך המקצועי בהתפתחות בנושא – וכן על זמינות ונגישות של פעילויות להתפתחות מקצועית בנושאים שונים, ועל החשיבות המיוחסת להן. הללו יכולים לשמש מצפן בתכנון הפעילויות להתפתחות מקצועית ופעילויות אחרות להגברת המודעות לנושאים שונים וההיכרות עימם.

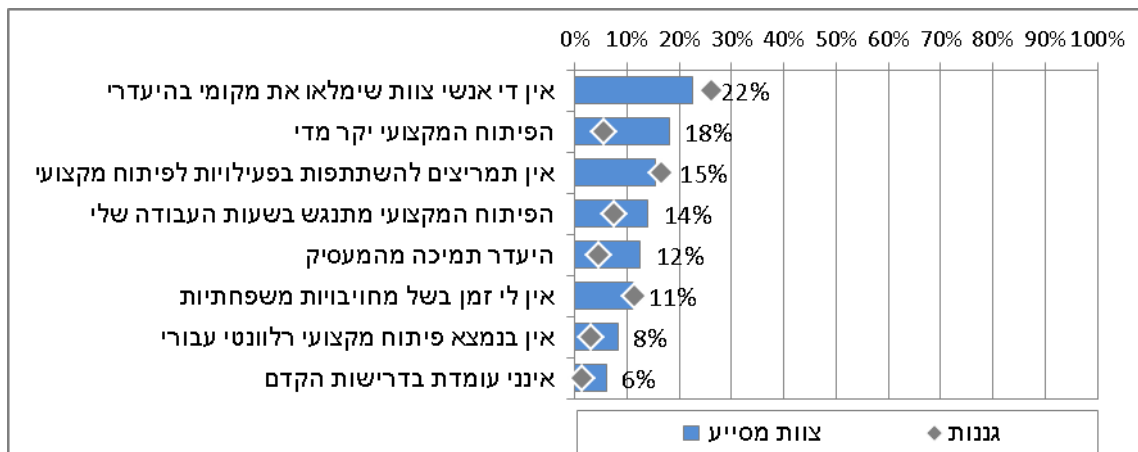

חסמים להשתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית

כלל חברות צוות הגן התבקשו לציין באיזו מידה הן מסכימות שגורמים מסוימים היוו מכשול בפני השתתפותן בפעילויות להתפתחות מקצועית. שיעורי הדיווח על החסמים השונים נמוכים יחסית, אף כי כאמור רק כשני שלישים מחברות הצוות המסייע השתתפו בפעילויות בשנה שקדמה לעריכת הסקר. כמעט רבע (22%) מחברות הצוות המסייע בישראל ציינו כי היעדר אנשי צוות שימלאו את מקומן בהיעדרן היווה חסם בפני השתתפותן בפעילויות להתפתחות מקצועית, כחמישית (18%) ציינו את עלות הפעילויות, וכשביעית (כ-15%) מהן ציינו היעדר תמריצים להשתתפות או התנגשות בשעות העבודה.

מסתמן כי אומנם כמה מן החסמים להשתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית צוינו בשיעורים דומים על ידי חברות צוות מסייע ועל ידי גננות (לדוגמה: היעדר אנשי צוות שימלאו מקום, היעדר תמריצים להשתתפות והיעדר זמן בשל מחויבויות משפחתיות), אך מרביתם משמעותיים יותר עבור חברות הצוות המסייע (ובעיקר עלות הפעילויות: פער של 12%, והיעדר תמיכה מהמעסיק: פער של 7%).

תרשים 5: חסמים בפני השתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית בקרב חברות הצוות המסייע והגננות בישראל

במבט פנים-ישראלי, כמה מן החסמים בקרב חברות הצוות המסייע שכיחים יותר בגנים דוברי עברית בהשוואה לגנים דוברי ערבית, ובעיקר שלושת החסמים המובילים: היעדר אנשי צוות שימלאו מקום (פער של 16%), יוקר הפעילויות (פער של 12%) והיעדר תמריצים (פער של 7%). בניגוד לכך, בכל הנוגע להיעדר תמיכה מן המעסיק, חסם זה להשתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית שכיח יותר בקרב חברות צוות מסייע בגנים דוברי ערבית, בהשוואה לגנים דוברי עברית (פער של 5%). מעניין לציין כי תמונה דומה בנוגע לחסמים 'היעדרות אנשי צוות שימלאו מקום' ו'היעדר תמריצים' נמצאה גם בקרב הגננות, והפערים בין מגזרי השפה גדולים אף יותר (25%-17%, בהתאמה).

במבט בין-לאומי, בכל 5 המדינות היעדרות של אנשי צוות שימלאו את מקומן נמנה עם שלושת החסמים המובילים בקרב חברות הצוות המסייע (ב-3 מהן זה החסם המוביל - שיעורים גבוהים ביותר של חברות צוות ציינו אותו), וב-4 מדינות ציינו את העלות של הפעילויות (ב-2 מהן זה החסם המוביל). מבט זה ממחיש את הדמיון בחסמים להשתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית בין חברות הצוות המסייע בכל המדינות, ובעיקר בין ישראל לבין צ'ילה ונורבגיה.

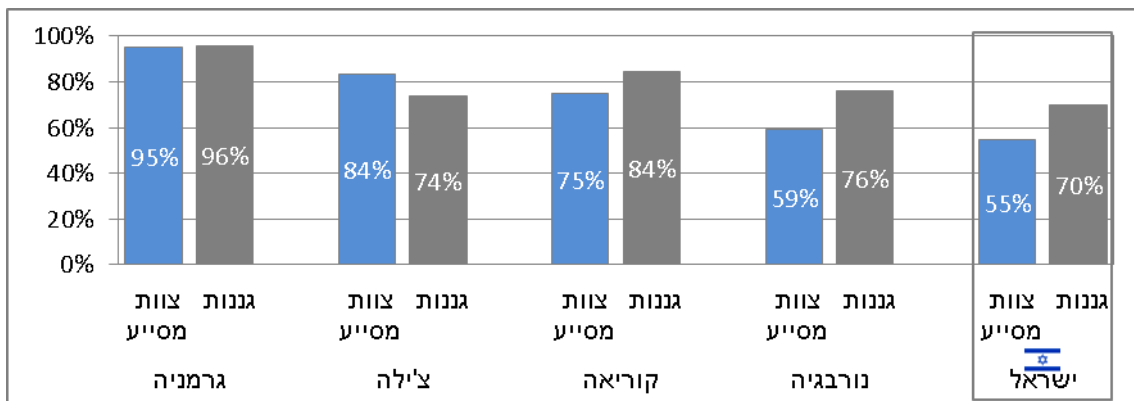
לוח 3: שלושת החסמים המובילים בפני השתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית בקרב חברות הצוות המסייע – מבט בין-לאומי

קוריאנה	נורבגיה	ישראל	צ'ילה	גרמניה	
1	1	1	2	2	אין די אנשי צוות שימלאו את מקומי בהיעדרי
	2	2	1	1	הפיתוח המקצועי יקר מדי
3		3	3		אין תמריצים להשתתפות בפעילויות לפיתוח מקצועי
2				3	הפיתוח המקצועי מתנגש בשעות העבודה שלי
	3				אין לי זמן בשל מחויבויות משפחתיות

תמיכה ועידוד להשתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית

מקרב המשתתפות להשתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית בשנה שקדמה להעברת הסקר, רק מעט יותר ממחצית חברות הצוות המסייע בישראל (55%) קיבלו תמיכה כלשהי³ (ללא הבדל של ממש בין מגזרי השפה). שיעור זה נמוך מהשיעור המקביל במרבית המדינות שהשתתפו במחקר (75% בקוריאה, כ-85% בצ'ילה ו-95% בגרמניה), למעט נורבגיה, שבה נרשם שיעור דומה (59%). בישראל, שיעור קבלת תמיכה כלשהי להשתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית בקרב הצוות המסייע נמוך ב-15% מהשיעור המקביל בקרב הגננות. פער זה – בדומה לפער שנרשם בנורבגיה – הוא הגדול ביותר מקרב המדינות שהשתתפו במחקר (בקוריאה הפער עומד על כ-10%, בגרמניה השיעורים דומים, ואילו בצ'ילה נרשמה תמונה הפוכה - יותר חברות צוות מסייע, בהשוואה לגננות, קיבלו תמיכה).

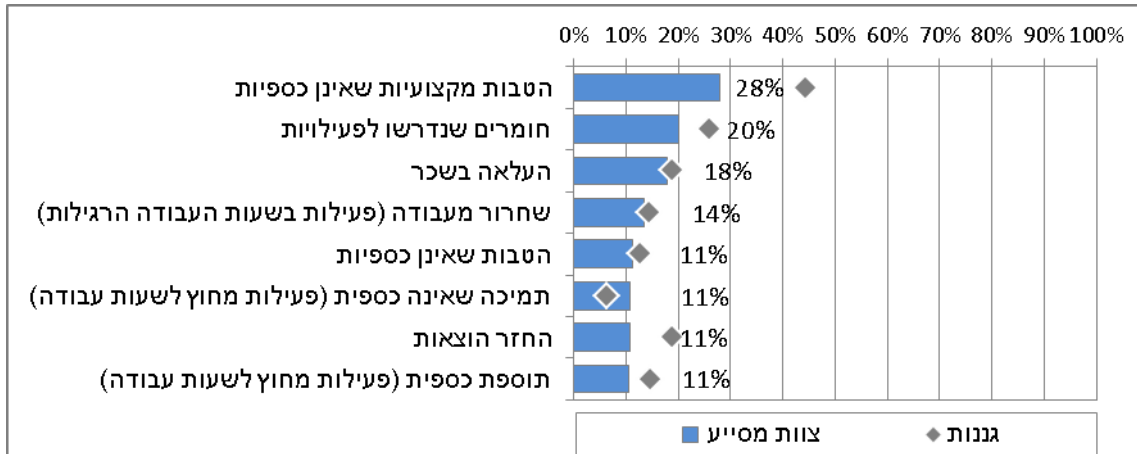
תרשים 6: שיעורי חברות הצוות המסייע והגננות שקיבלו תמיכה כלשהי להשתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית – מבט בין-לאומי

אמצעי התמיכה והעידוד להשתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית הנפוצים בקרב הצוות המסייע בישראל הם הטבות מקצועיות שאינן כספיות (28%), מתן חומרים שנדרשו לפעילויות (20%) והעלאת שכר (18%). אף כי מדרג אמצעי התמיכה דומה בעיקרו בקרב חברות הצוות המסייע והגננות בישראל, ניכר כי חלק מאמצעי התמיכה נפוצים יותר בקרב גננות, ובעיקר הטבות מקצועיות שאינן כספיות (פער של 16%) והחזר הוצאות (פער של 8%). הבדלים אלו בין חברות צוות מסייע לבין גננות ניכרים בגנים דוברי עברית בלבד.

³ לפחות אחד מתוך סוגי העידוד והתמיכה המפורטים בתרשים 7.

תרשים 7: סיוע ותמיכה בהשתתפות של חברות הצוות המסייע והגנות בישראל בפעילויות להתפתחות מקצועית

מבט פנים-ישראלי על חברות הצוות המסייע מגלה כי מדרג גורמי הסיוע דומה יחסית בשני מגזרי השפה, אך ניכר כי שלושה אמצעי תמיכה – בכולם אין תמיכה כספית כלשהי – נפוצים יותר בגנים דוברי ערבית: הטבות שאינן כספיות (פער 18%), תמיכה שאינה כספית עבור פעילויות שהתקיימו מחוץ לשעות העבודה (כגון צמצום שעות העבודה עם הילדים, הענקת ימי חופשה או ימי לימודים – פער של 11%), והטבות מקצועיות שאינן כספיות (פער של 8%).

במבט בין-לאומי, ב-4 מתוך 5 המדינות שהשתתפו במחקר נמנו עם שלושת אמצעי התמיכה והעידוד המובילים מתן חומרים שנדרשו לפעילויות (גם בישראל) ושחרור מעבודה (לא בישראל). חמשת אמצעי העידוד הנותרים צוינו כל אחד בשתי מדינות לכל היותר, למעט הטבות שאינן כספיות שאינן נמנות עם האמצעים המובילים בשום מדינה. תמונה זו ממחישה את הדומה ובעיקר את השונה בין מדינות בכל הנוגע לשימוש בכלים ובאמצעים לעידוד השתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית ולתמיכה בהשתתפות כזאת.

לוח 4: שלושת אמצעי הסיוע והתמיכה להשתתפות של חברות הצוות המסייע בפעילויות להתפתחות מקצועי – מבט בין-לאומי

גרמניה	נורבגיה	צ'ילה	קוריאה	ישראל	
3		1	1	2	חומרים שנדרשו לפעילויות
2	1	2	2		שחרור מעבודה (פעילויות בשעות העבודה הרגילות)
1	2				החזר הוצאות
	3	3			תמיכה שאינה כספית (פעילויות מחוץ לשעות העבודה)
				1	הטבות מקצועיות שאינן כספיות
				3	העלאה בשכר
			3		תוספת כספית (פעילויות מחוץ לשעות העבודה)

ממכלול הממצאים עולה כי:

החסמים הבולטים להשתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית בקרב חברות הצוות המסייע בישראל הם היעדר אנשי צוות שימלאו את מקומו, יוקר הפעילויות ובמידה פחותה גם היעדר תמריצים. חסמים אלו שכיחים יותר בגנים דוברי עברית בהשוואה לגנים דוברי ערבית. שיעור חברות הצוות המסייע בישראל שקיבלו תמיכה כלשהי להשתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית נמוך בהשוואה לשיעור המקביל בשאר המדינות שהשתתפו במחקר. מתן סיוע ותמיכה להשתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית שכיח פחות בקרב הצוות המסייע בהשוואה לגננות בישראל, ובעיקר בכל הנוגע להטבות מקצועיות שאין כספיות, להחזר הוצאות ולמתן חומרים הנדרשים לפעילויות.

נקודה למחשבה:

העלות (הגבוהה) של הפעילויות להתפתחות מקצועית מהווה חסם בעיקר בפני חברות הצוות המסייע בישראל, אך לא בפני הגננות. ברם, מתן תוספת כספית או החזר הוצאות הם גורמי הסיוע שכיחים פחות בקרב הצוות המסייע, ואף נפוצים פחות בהשוואה לגננות.

במבט-על:

מן המסמך הראשון בסדרה עולה כי ישנם פערים ניכרים בין חברות הצוות המסייע לבין הגננות, לטובת האחרונות, בכל הנוגע להשכלה פורמלית ולהכשרה לעבודה עם ילדים, ובפרט כזו הכוללת הכשרה מעשית. אמצעי מרכזי לצמצום פערים אלו בהכשרה טרם הכניסה למקצוע הוא פעילויות להתפתחות מקצועית במהלך עבודתן.

ממסמך זה, השני בסדרה, עולים כי בקרב חברות הצוות המסייע שיעור ההשתתפות בפעילויות להתפתחות מקצועית נמוך יותר; הן נוטות להשתתף בעיקר בפעילויות מסורתיות של השתלמויות פנים אל פנים וימי עיון; הגיוון בסוגי הפעילויות שבהן השתתפו מצומצם יותר; בפני שיעורים גבוהים יותר של חברות צוות מסייע עומדים חסמים להשתתפות, ומאידך חלק מאמצעי הסיוע והתמיכה ניתנים לשיעורים נמוכים יותר של חברות צוות הגן (ראו לעיל התייחסות להיבטים הכספיים) – כל זה בהשוואה לגננות.

כמו כן, בעבור מרבית הנושאים, שיעורים נמוכים יותר (או לכל היותר דומים) של חברות צוות מסייע דיווחו כי נושאים אלו נכללו בפעילויות להתפתחות מקצועית שבהן השתתפו, בהשוואה לשיעורים המקבילים בקרב גננות. זאת אף ששיעורים גבוהים יותר (או לפחות דומים) של חברות צוות מסייע הביעו צורך רב בהתפתחות בנושאים השונים, בהשוואה לגננות, כאמור. יש לשים לב לנושאים שאומנם הם השכיחים ביותר בפעילויות להתפתחות מקצועית שבהן השתתפו חברות הצוות המסייע, אך הם גם ניצבים בראש מדרג הנושאים שבהם הובע צורך רב בהתפתחות מקצועית – נושאים הקשורים להתפתחות של ילדים וכן עידוד יצירתיות ופתרון בעיות.

מאליו מתבקש, אפוא, לנקוט מהלכים שיגבירו את הזמינות והנגישות של פעילויות להתפתחות מקצועית עבור חברות הצוות המסייע, גם מבחינת מגוון סוגי הפעילויות וגם מבחינת כמות הפעילויות והיקפן, וכן להרחיב את השימוש באמצעים לעידוד ותמיכה ולפעול להסרת החסמים העיקריים. זאת ועוד, רצוי להרחיב את היצע הנושאים בפעילויות אלו, ובפרט להתאימו לנושאים שבהם יש צורך רב בהתפתחות מקצועית בהתאם למגזר השפה ולצורכיהן של חברות הצוות המסייע במקום.

על מחקר טאליס בגני ילדים 2018

המחקר הבין-לאומי להערכת מסגרות החינוך לגיל הרך, המוכר גם בשם "טאליס בגני ילדים" (Starting Strong Teaching and Learning International Survey), הוא למעשה המחקר הבין-לאומי הראשון שמתמקד בהון האנושי בשלב החינוך הקדם-יסודי. המחקר נערך בפעם הראשונה בשנת 2018 ב-9 מדינות המשתייכות לארגון לשיתוף פעולה ולפיתוח כלכלי, ה-OECD, ועסק בחינוך לגילאי 3 עד 5 שנים.⁴ בחמש מתוך מדינות אלו, ובהן ישראל, קיימת הבחנה מוגדרת ומבדלת בין הגנות לבין הצוות המסייע בגן. על כן מדינות אלו מוצגות במסמך זה לצד ישראל, בפילוח לפי גנות וצוות מסייע.

בישראל השתתפו במחקר כלל אנשי הצוות – כ-2,000 במספר – בכ-420 גנים, המהווים מדגם ארצי מייצג. עם הגנות נמנות מנהלות גן וכן גנות משלימות. הצוות המסייע כולל בעיקר סייעות וסייעות משלימות (שהן 96% מהצוות המסייע בישראל), וכן מתנדבים ובנות שירות לאומי. במחקר נכללו גם צוות שילוב (גנות שילוב וסייעות שילוב) וכן סטודנטיות בעבודה מעשית, אך אין הן במוקד מסמך זה.

הסקר 'נותן קול' לצוותים החינוכיים בגני הילדים ומזמין אותם לספק מידע ותובנות שבכוחם להשפיע על קביעת המדיניות. המחקר מאפשר ללמוד על מאפייני ההון האנושי המועסק בגני הילדים ועל הסביבה החינוכית בגני הילדים, חוקר את הגורמים שיכולים לתמוך באיכות התהליכים המתנהלים בגני הילדים ולקדמה, וכן מספק השוואה בין מאפייני גני הילדים והצוות בתוך מדינות ובין מדינות, כדי לזהות אסטרטגיות שונות שננקטות במערכות חינוך המיועדות לגיל הרך. עם ההיבטים שבהם עוסק המחקר אפשר למנות את פרופיל הצוות החינוכי בגן, הכולל מידע דמוגרפי – גיל, מגדר, ותק ותנאי העסקה; השכלה, הכשרה והתפתחות מקצועית; הפרקטיקות ויחסי הגומלין בגן וכן האמונות המקצועיות של צוות הגן; חסמים ליצירת סביבת גן איכותית וסדרי העדיפויות לקידום חינוך איכותי בגן; מקורות לחץ, תנאי העבודה ורווחת צוות הגן; והגורמים המשפיעים על ההתמקצעות שלהם ועל שביעות רצונם. כך, המחקר מספק למעשה קשר בין הממצאים ובין המדיניות, ההנחיות, הסטנדרטים וגורמים מבניים אחרים במדינות השונות שהשתתפו בו.

⁴ בארבע מהמדינות, ובהן ישראל, הועברו גם סקרים הנוגעים לגילאי 0 עד 2 (כלומר למי שגילם פחות מ-3 שנים), הנתונים בישראל לאחריותו של משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים.